

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGUYỄN VĂN SƠN

**Chuyển dịch cơ cấu kinh tế tỉnh thái nguyên trên quan điểm phát
triển bền vững**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC ĐỊA LÝ

THÁI NGUYÊN - 2010

MỤC LỤC

	Trang
DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT	<i>iv</i>
DANH MỤC CÁC BẢNG	<i>v</i>
DANH MỤC CÁC HÌNH VẼ, SƠ ĐỒ, BIỂU ĐỒ	<i>vii</i>
MỞ ĐẦU	1
1. Tính cấp thiết của đề tài	1
2. Mục đích nghiên cứu.....	2
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	3
3.1. Đối tượng nghiên cứu	3
3.2. Phạm vi nghiên cứu	3
4. Phương pháp luận, phương pháp nghiên cứu và nguồn số liệu	4
4.1. Phương pháp luận	4
4.2. Phương pháp nghiên cứu.....	4
5. Những đóng góp của luận văn.....	6
6. Kết cấu của luận văn	5
Chương 1: LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN VỀ CHUYỂN DỊCH CƠ CẤU KINH TẾ TRÊN QUAN ĐIỂM PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG	6
1.1. Cơ cấu và phân loại cơ cấu kinh tế	6
1.1.1. Khái niệm	6
1.1.2. Phân loại cơ cấu kinh tế	7
1.2. Phát triển bền vững	10
1.2.1. Khái niệm.....	10
1.2.2. Quan điểm phát triển bền vững ở Việt Nam	12
1.3. Chuyển dịch cơ cấu kinh tế trên quan điểm phát triển bền vững.....	15
1.3.1. Khái niệm và các lý thuyết chủ yếu về chuyển dịch cơ cấu kinh tế.....	15
1.3.2. Các yếu tố ảnh hưởng đến sự hình thành và chuyển dịch cơ cấu kinh tế	21
1.3.3. Chuyển dịch cơ cấu kinh tế quan trên quan điểm	

phát triển bền vững	23
1.4. Đánh giá sự bền vững của chuyển dịch cơ cấu kinh tế	
Trên quan điểm phát triển bền vững.....	27
1.4.1. Các chỉ tiêu phản ánh sự bền vững của chuyển dịch cơ cấu kinh tế	27
1.4.2. Phương pháp đo lường sự bền vững của	
chuyển dịch cơ cấu kinh tế	31
1.5. Tiểu kết.....	32
Chương 2: ĐÁNH GIÁ CHUYỂN DỊCH CƠ CẤU KINH TẾ TỈNH THÁI	
NGUYÊN TRÊN QUAN ĐIỂM PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG	34
2.1. Khái quát về nguồn lực, tiềm năng và thế mạnh của	
tỉnh Thái Nguyên	34
2.1.1. Vị trí địa lý và lãnh thổ.....	34
2.1.2. Điều kiện tự nhiên – tài nguyên thiên nhiên	36
2.1.3. Điều kiện kinh tế - xã hội	39
2.1.4. Một số hạn chế, khó khăn tồn tại của tỉnh Thái Nguyên	43
2.2. Hiện trạng chuyển dịch cơ cấu kinh tế tỉnh Thái Nguyên	
trong giai đoạn 2000 – 2008.....	44
2.2.1. Tăng trưởng kinh tế.....	44
2.2.2. Chuyển dịch cơ cấu ngành kinh tế.....	48
2.2.3. Chuyển dịch cơ cấu kinh tế lãnh thổ.....	59
2.2.4. Chuyển dịch cơ cấu thành phần kinh tế	65
2.3. Đánh giá sự bền vững của chuyển dịch cơ cấu kinh tế	
tỉnh Thái Nguyên trong giai đoạn 2000 – 2008	70
2.3.1. Sự bền vững về kinh tế.....	70
2.3.2. Sự bền vững về xã hội.....	76
2.3.3. Sự bền vững về môi trường sinh thái.....	81
2.4. Tiểu kết.....	85

Chương 3: ĐỊNH HƯỚNG VÀ CÁC GIẢI PHÁP THÚC ĐẨY CHUYỂN DỊCH CƠ CẤU KINH TẾ TỈNH THÁI NGUYÊN TẦM NHÌN 2020	87
3.1. Cơ sở định hướng.....	87
3.1.1. Bối cảnh quốc tế, thời cơ và thách thức đối với Việt Nam.....	87
3.1.2. Bối cảnh trong nước, quan điểm và mục tiêu phát triển đất nước giai đoạn 2010 – 2015 và tầm nhìn năm 2020.....	88
3.1.3. Quan điểm và mục tiêu phát triển kinh tế - xã hội tỉnh Thái Nguyên đến năm 2020.....	90
3.2. Định hướng phát triển kinh tế và chuyển dịch cơ cấu kinh tế tỉnh Thái Nguyên trên quan điểm phát triển bền vững tầm nhìn năm 2020.....	93
3.2.1. Tăng trưởng kinh tế và điều chỉnh cơ cấu kinh tế vĩ mô	93
3.2.2. Nông nghiệp, lâm nghiệp, thủy sản	95
3.2.3. Công nghiệp và xây dựng.....	98
3.2.4. Thương mại và dịch vụ	100
3.2.5. Phát triển kết cấu hạ tầng kỹ thuật.....	101
3.2.6. Các vấn đề xã hội	102
3.2.7. Định hướng phát triển không gian lãnh thổ	106
3.3. Các giải pháp và kiến nghị chủ yếu bảo đảm chuyển dịch cơ cấu kinh tế tỉnh Thái Nguyên trên quan điểm phát triển bền vững	108
3.3.1. Nâng cao hiệu lực, hiệu quả quản lý nhà nước đối với phát triển.....	108
3.3.2. Tăng cường giáo dục truyền thông về phát triển bền vững	112
3.3.3. Nâng cao chất lượng công tác quy hoạch, kế hoạch trên quan điểm phát triển bền vững.....	113
3.3.4. Mở rộng hợp tác liên tỉnh, liên vùng	114
3.3.5. Phát triển nguồn nhân lực và khoa học công nghệ.....	114
3.4. Tiểu kết.....	115
KẾT LUẬN	117
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	119
PHỤ LỤC	123

DANH MỤC KÝ HIỆU, CHỮ VIẾT TẮT

Viết tắt	Viết đầy đủ tiếng Việt (tiếng Anh)
APEC	Diễn đàn hợp tác kinh tế Châu Á – Thái Bình Dương
ATK	An toàn khu
BOD	Tiêu hao ô xy sinh học (Biological Oxygen Demand)
CNH	Công nghiệp hoá
COD	Tiêu hao ô xy hoá học (Chemical Oxygen Demand)
DO	Ô xy hoà tan (Dissolved Oxygen)
FDI	Đầu tư trực tiếp nước ngoài (Foreign Direct Investment)
GDP	Tổng sản phẩm quốc nội (Gross Domestic Product)
HDI	Chỉ số phát triển con người
IUCN	Hiệp hội Bảo tồn Thiên nhiên và Tài nguyên Thiên nhiên Quốc tế
KCN	Khu công nghiệp
PTBV	Phát triển bền vững
TCVN	Tiêu chuẩn Việt Nam
WCED	Ủy ban Thế giới về Môi trường và Phát triển
WTO	Tổ chức Thương mại Thế giới (World Trade Organization)

DANH MỤC BẢNG SỐ LIỆU

Tên bảng	Trang
Bảng 2.1. Tổng sản phẩm tỉnh Thái Nguyên theo giá so sánh 1994 phân theo ngành kinh tế (2000 – 2009)	45
Bảng 2.2. Chuyển dịch cơ cấu ngành kinh tế của tỉnh Thái Nguyên giai đoạn 2000 – 2009	49
Bảng 2.3. Giá trị sản xuất công nghiệp tỉnh Thái Nguyên theo giá so sánh 1994 phân theo huyện/thành phố	53
Bảng 2.4. Giá trị và cơ cấu giá trị ngành nông, lâm nghiệp, thủy sản tỉnh Thái Nguyên giai đoạn 2000 – 2009	54
Bảng 2.5. Giá trị sản xuất nông nghiệp và số trang trại của tỉnh Thái Nguyên phân theo huyện	56
Bảng 2.6. So sánh một số tiêu chí của thành phố Thái Nguyên trong toàn tỉnh Thái Nguyên năm 2009	61
Bảng 2.7. Giá trị sản xuất công nghiệp (giá so sánh 1994) tỉnh Thái Nguyên giai đoạn 2000 – 2009	63
Bảng 2.8. Đầu tư trực tiếp (FDI) của nước ngoài vào tỉnh Thái Nguyên từ 1993 đến 2009	69
Bảng 3.1. Mục tiêu tăng trưởng các ngành kinh tế tỉnh Thái Nguyên giai đoạn 2000 - 2020	91
Bảng 2.9. Diện tích và Mật độ dân số tỉnh Thái Nguyên phân theo huyện	123
Bảng 2.10. Lao động đang làm việc trong các ngành kinh tế phân theo cấp quản lý và thành phần kinh tế tỉnh Thái Nguyên từ năm 2003 - 2009	123
Bảng 2.11. Một số chỉ tiêu kinh tế - xã hội chủ yếu của cả nước - tỉnh Thái Nguyên và một số tỉnh lân cận năm 2009	124

Bảng 2.12. Giá trị sản xuất công nghiệp theo giá thực tế phân theo thành phần kinh tế của tỉnh Thái Nguyên từ 2000 - 2009	125
Bảng 2.13. Dân số trung bình phân theo huyện/thành phố/thị xã tỉnh Thái Nguyên giai đoạn 2000 – 2009	126
Bảng 2.14. Giá trị sản xuất (theo giá thực tế) phân theo thành phần kinh tế của tỉnh Thái Nguyên từ 2000 - 2009	127
Bảng 2.15. Tổng mức bán lẻ hàng hoá và dịch vụ tiêu dùng theo giá thực tế Phân theo huyện/thị xã/thành phố tỉnh Thái Nguyên năm 2004 – 2009	128
Bảng 2.16. Số doanh nghiệp đang hoạt động phân theo thành phần kinh tế của tỉnh Thái Nguyên từ 2005 – 2009	129
Bảng 2.17. Vốn sản xuất kinh doanh bình quân năm của các doanh nghiệp đang hoạt động phân theo thành phần kinh tế của tỉnh Thái Nguyên từ 2005 – 2009	129
Bảng 2.18. Giá trị và cơ cấu sản xuất ngành nông nghiệp tỉnh Thái Nguyên	130
Bảng 2.19. Tổng sản phẩm tỉnh Thái Nguyên theo giá so sánh 1994 phân theo ngành kinh tế (2000 – 2009)	131
Bảng 2.20. Tổng mức bán lẻ hàng hoá và doanh thu dịch vụ tiêu dùng theo giá thực tế phân theo thành phần kinh tế	132
Bảng 2.21. Tổng sản phẩm theo giá thực tế phân theo thành phần kinh tế của tỉnh Thái Nguyên từ 2000 - 2009	133

DANH MỤC HÌNH, BẢN ĐỒ

Tên hình, bản đồ	Trang
Hình 1.1. Quan điểm phát triển bền vững	11
Hình 1.2. Các dạng quan hệ ô nhiễm môi trường và phát triển kinh tế	20
Hình 2.1: Cơ cấu sử dụng đất của tỉnh Thái Nguyên năm 2009	38
Hình 2.2. Tăng trưởng GDP hàng năm của tỉnh Thái Nguyên giai đoạn 2000 – 2009	47
Hình 2.3. Chuyển dịch cơ cấu giá trị tổng sản phẩm theo ngành kinh tế tỉnh Thái Nguyên (2000 – 2009)	50
Hình 2.4. Giá trị sản xuất công nghiệp phân theo thành phần kinh tế tỉnh Thái Nguyên giai đoạn 2000 - 2009	66
Hình 2.5. Thu nhập bình quân theo đầu người năm 2000 - 2009	73
Hình 3.1. Định hướng chuyển dịch cơ cấu kinh tế tỉnh Thái Nguyên từ năm 2000 đến năm 2020	94
Hình 3.2. Mục tiêu chuyển dịch cơ cấu ngành nông nghiệp đến năm 2020	96
BẢN ĐỒ	
Bản đồ 2.1. Bản đồ hành chính tỉnh Thái Nguyên	35
Bản đồ 2.2. Bản đồ dân số tỉnh Thái Nguyên	40
Bản đồ 2.3. Bản đồ hiện trạng kinh tế tỉnh Thái Nguyên giai đoạn 2000 - 2010	46
Bản đồ 3.1. Bản đồ định hướng chuyển dịch cơ cấu kinh tế tỉnh Thái Nguyên đến năm 2020	97

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Cơ cấu kinh tế là tổng thể các ngành, các lĩnh vực, bộ phận kinh tế có quan hệ hữu cơ hợp thành. Cơ cấu kinh tế không cố định mà luôn vận động theo hướng hợp lý và hiệu quả. Chuyển dịch cơ cấu kinh tế là sự thay đổi tỷ lệ thành phần trong cơ cấu kinh tế từ trạng thái này sang trạng thái khác nhằm phát triển tốt hơn, hiệu quả cao hơn. Chuyển dịch cơ cấu kinh tế ảnh hưởng đến cơ sở tài nguyên thiên nhiên, làm biến đổi môi trường và đặt ra nhiều vấn đề xã hội. Phát triển bền vững là mục tiêu và yêu cầu của chuyển dịch cơ cấu kinh tế theo hướng hoàn thiện hơn, phù hợp xu thế toàn cầu. Nhiệm vụ đặt ra là phải nghiên cứu những nội dung căn bản của chuyển dịch cơ cấu kinh tế trên quan điểm phát triển bền vững và ứng dụng lý luận vào thực tiễn. Điều này càng có ý nghĩa đối với Việt Nam khi sự nghiệp công nghiệp hoá, hiện đại hoá ngày càng trở thành mục tiêu của các ngành, các địa phương và những tác động môi trường đã có những dấu hiệu tiêu cực.

Thái Nguyên là tỉnh thuộc tiểu vùng Đông Bắc nước ta, có nhiều điều kiện tự nhiên và tài nguyên thiên nhiên phong phú, điều kiện kinh tế - xã hội và môi trường kinh tế thuận lợi cho việc xây dựng và phát triển cơ cấu kinh tế tổng hợp, nhiều ngành. Trong những năm gần đây, Thái Nguyên vẫn được đánh giá là trung tâm kinh tế, chính trị, văn hoá, giáo dục, y tế của tiểu vùng Đông Bắc và vùng Trung du và miền núi phía Bắc. Trong bối cảnh hội nhập kinh tế, Thái Nguyên đã có những chuyển dịch cơ cấu kinh tế theo xu hướng chung và vận dụng phù hợp với điều kiện của một tỉnh trung du miền núi đang thực hiện công nghiệp hoá, hiện đại hoá tất cả các bộ phận và thành phần của hệ thống kinh tế, chủ động hội nhập và phát triển. Tuy nhiên, sự chuyển dịch cơ cấu kinh tế đó đã xuất hiện những xung đột giữa kinh tế, xã hội và môi trường, tiềm ẩn các nguy cơ, rào cản đối với sự phát triển và tăng

trường bền vững của bản thân tỉnh Thái Nguyên cũng như các tỉnh khác và rộng hơn là với cả nước nói chung.

Cơ cấu kinh tế, chuyển dịch cơ cấu kinh tế, phát triển bền vững là những vấn đề được rất nhiều học giả trong và ngoài nước quan tâm nghiên cứu và là chủ đề được trao đổi, bàn luận trong nhiều hội thảo, hội nghị trong nước và quốc tế. Tuy nhiên, hiện tại chưa có công trình nào mang tính toàn diện, sâu sắc, bài bản về vấn đề chuyển dịch cơ cấu kinh tế trên quan điểm phát triển bền vững đối với một địa phương cụ thể. Hầu hết các công trình mới chỉ dừng lại ở từng vấn đề đơn lẻ như cơ cấu kinh tế, chuyển dịch cơ cấu kinh tế, môi trường và phát triển, phát triển bền vững, mối quan hệ giữa tăng trưởng và phát triển bền vững,...

Trong luận văn này, tác giả đi sâu phân tích, luận giải những vấn đề chủ yếu về lý luận và thực tiễn chuyển dịch cơ cấu kinh tế trên quan điểm phát triển bền vững; đề xuất hệ thống các nhóm chỉ tiêu đánh giá sự bền vững của chuyển dịch cơ cấu kinh tế trên cả ba mặt kinh tế, xã hội và môi trường; vận dụng đánh giá tính bền vững trong chuyển dịch cơ cấu kinh tế của tỉnh Thái Nguyên; đề xuất những giải pháp cụ thể nhằm bảo đảm sự bền vững của quá trình chuyển dịch cơ cấu kinh tế. Luận văn có thể là tài liệu tham khảo cho các nhà hoạch định chính sách phát triển, các nhà nghiên cứu lý luận khi xem xét, đánh giá chuyển dịch cơ cấu kinh tế của một tỉnh trên quan điểm phát triển bền vững, là tài liệu học tập tham khảo cho việc nghiên cứu và học tập địa lý tỉnh Thái Nguyên.

2. Mục đích nghiên cứu

Về lý luận:

- Hệ thống hóa các vấn đề lý luận về chuyển dịch cơ cấu trên quan điểm phát triển bền vững
- Đề xuất các chỉ tiêu được sử dụng để đánh giá tính bền vững trong chuyển dịch cơ cấu kinh tế của một địa phương (đơn vị cấp tỉnh).